

Република Македонија
Ј.З.У. Центар за јавно здравје-Скопје

**ИЗВЕШТАЈ ЗА ЗДРАВЈЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО ОД
СКОПСКИОТ РЕГИОН ЗА 2012 ГОДИНА**

Скопје, ноември 2013

Република Македонија
Ј.З.У. Центар за јавно здравје-Скопје

Директор: спец. д-р Shemsi Musa

ИЗГОТВУВАЧ:

Ј.З.У ЦЕНТАР ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ – СКОПЈЕ
Одделение за социјална медицина

Раководител на Одделение:

Прим. д-р сци. Весна Спирова

Уредник и автор:

Асс.м-р д-р Валентина Симоновска

Обработка на податоци:

Одделение за социјална медицина

Информатичка обработка:

Дипл. инг. Нијази Абдији

Содржина

1. Вовед

2. Цели

3. Материјали и метод на работа

4. Резултати

4.1 Демографски податоци за населението во Скопскиот регион

4.2 Утврдени заболувања во амбулантно-поликлиничката и болничката здравствена заштита

4.2.1 Утврдени заболувања во амбулантно-поликлиничката здравствена заштита

4.2.2 Утврдени заболувања во болничката здравствена заштита

5. Заклучоци и предлог мерки

5.1 Заклучоци

5.2 Предлог мерки

6. Литература

1. Вовед

Извештајот за здравјето на населението во Скопскиот регион за 2012 година, содржи информации за здравствената состојба на населението и претставува дел од еден многу пообеман материјал кој што Одделението го изготвува секоја година дополнет со детални табеларни прегледи за утврдените состојби во здравствените установи и регистрираните заболувања. Статистичките податоци кои се прикажани во овој Извештај сами по себе не се крајна цел, туку истите треба да помогнат како основа во одредувањето на приоритетните јавно – здравствени проблеми и во донесувањето на одлуки во процесот на нивното разрешување.

Извештајот е изготвен во Одделението за социјална медицина согласно Националната годишна програма за јавно здравје за 2013 година.

Се надеваме дека со овој Извештај, уште еднаш, сумарно и кратко ќе бидат прикажани најчестите утврдени заболувања и нивната раширеност кај населението во Скопскиот регион во 2012 година, а со тоа ќе бидат исполнети очекувањата и на давателите и на корисниците на здравствените услуги, а пред сè на оние инстанции кои ги креираат политиките во здравството и пошироко.

Со помош на овој тип на документи се идентификува здравјето на населението како клучен концепт и се создава пристап за развој на политики и програми насочени кон подобрување на здравјето на населението на Скопскиот регион.

Како и во многу други земји во светот во кои спаѓа и Канада (www.population-health.com) така и кај нас, овие документи треба да претставуваат и **работна алатка** за одредување на приоритетните здравствени потреби на населението и превземање на иницијативи за подобрување на нивното здравје.

Пристапот **„Здравјето на населението„** треба да се базира на традицијата за јавно здравје, здравјето на заедницата и унапредувањето на здравјето, бидејќи сето тоа влијае на развојот на нашето размислување во врска со здравјето.

Здравјето се подразбира како капацитет или извор на секојдневниот живот, кој ни овозможува да ги оствариме нашите цели, да стекнеме вештини и образование, да ги зголемуваме и да ги задоволуваме нашите аспирации.

Пристапот **„Здравјето на населението„** посочува дека многубројни меѓусебно поврзани фактори и услови придонесуваат за состојбата на здравјето.

Како пристап кон здравје, **„Здравјето на населението„** има за цел да се задржи и да се подобри здравјето на целото население и да се намали нееднаквоста во здравствената состојба меѓу одредени подрачја и групи на популацијата.

Со цел да ги постигнеме овие цели, треба да го земеме во предвид целиот спектар на фактори и услови (познати како детерминанти на здравјето) - и нивните интеракции - кои се покажале дека влијаат на здравјето во текот на животот.

Како резултат на поголеми и пошироки познавања ќе се развиваат и спроведуваат политики и активности со кои ќе се постигнат поголеми добивки во здравје.

Резултатите или придобивките од пристапот „Здравјето на населението,, ќе доведе до подобар исход и на ниво на индивидуален здравствен статус кај поединецот.

Населението кое има подобро здравје е попродуктивен удел во вкупниот општествен развој, бара помалку поддршка во форма на здравствени и социјални придобивки, и е подобра можност за поддршка која ќе се одржи во текот на подолг рок. Активностите кои се резултат на добра здравствена состојба на населението, исто така, придонесуваат за поширок општествен, економски развој и придобивки за животната средина, а сето тоа и поголеми придобивки за населението во целина. Овие придобивки вклучуваат одржлив и правичен здравствен систем, зајакнување на социјалната кохезија и ангажирање на граѓаните, зголемен национален раст и продуктивност и подобрен квалитет на живеење (1).

2. Цели

Извештајот има за цел врз основа на изнесените податоци, да даде приказ и оценка на утврдениот морбидитет и оптовареноста на населението со болести регистрирани во системот на здравствена заштита и истите да ги спореди со податоците од соседството, и понатаму да предложи мерки за подобрување на здравјето на населението на Скопскиот регион.

3. Материјали и метод на работа

Изготвувањето на Извештајот за здравствената состојба на населението на Скопскиот регион во 2012 година е во согласност со предложената Национална годишна програма за јавно здравје за 2013 година и претставува дел од редовните програмски задачи на Одделението за социјална медицина во Центарот за јавно здравје – Скопје.

Користени материјали за изготвување на Извештајот се: индивидуални и збирни статистички извештаи кои се пропишани во Законот за евиденции од областа на здравството. Користени се и здравствено – статистички информации од објавени публикации кои Одделението за социјална медицина ги изготвило во изминатиот период.

Користен е статистичко информативен метод на работа со кој статистичките показатели се прикажани како релативни односи изразени во пропорции или стапки. Приказите на здравствената состојба дадени се по видови на здравствени дејности. Регистрираниот морбидитет прибран е и обработен во 19 глави според Меѓународната статистичка класификација на болести и сродни состојби - МКБ-10.

4. Резултати

4.1 Демографски податоци за населението во Скопскиот регион

Скопскиот регион го опфаќа градот Скопје и неговата околина или вкупно 17 општини. Според проценката на Одделението за социјална медицина во овој регион во текот на 2012 година живееле вкупно 609 472 жители (Табела бр. 1). Од нив 309 117 жители биле жени, додека 300 360 биле мажи (Графикон бр.1). Општините се поделени на десет градски (Аеродром, Бутел, Гази Баба, Ѓорче Петров, Центар, Кисела Вода, Карпош, Сарај, Чаир и Шуто Оризари) и седум рурални општини (Арачиново, Илинден, Петровец, Зелениково, Сопиште, Студеничани и Чучер Сандево) и претставуваат зона на висока концентрација на население во Република Македонија, но истите се карактеризираат со релативно нехомогени географски, демографски, културни, историски и други карактеристики (Графикон бр.2).

Табела бр.1 Проекција на населението според возрастната структура на населението во Скопскиот регион за 2012 година

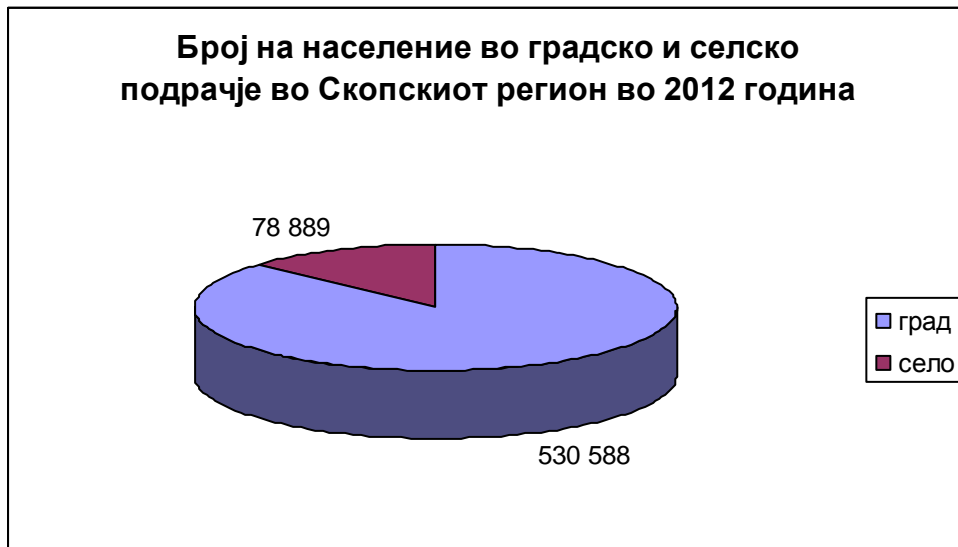
Возраст	Град			Село			Вкупно 2012 год		
	Мажи	Жени	Вкупно	Мажи	Жени	Вкупно	Мажи	Жени	Вкупно
Вкупно	259750	270838	530588	40610	38279	78889	300360	309117	609477
< 1	3122	2954	6076	674	643	1317	3796	3597	7393
1 - 4	12488	11811	24299	2696	2574	5270	15184	14385	29569
5 - 6	6529	6232	12761	1261	1193	2454	7790	7425	15215
0 - 6	22139	20997	43136	4631	4410	9041	26770	25407	52177
7 - 9	9800	9349	19149	1893	1788	3681	11693	11137	22830
10 - 14	17855	16778	34633	3247	3004	6251	21102	19782	40884
15 - 19	19147	18606	37753	3323	3173	6496	22470	21779	44249
7 - 19	46802	44733	91535	8463	7965	16428	52265	52698	104963
20 - 24	20507	20374	40881	3185	3056	6241	23692	23430	47122
25 - 34	39728	40461	80189	6441	5852	12303	46169	46323	92492
35 - 64	103307	109830	213137	14439	13389	27828	117746	123219	240965
65 - 74	17884	21789	39673	2334	2343	4677	20218	24132	44350
75 +	9319	12519	21838	1103	1228	2331	10422	13747	24169
20 +	190745	204973	395718	27502	25878	53380	218247	230851	449098
0 - 14	49794	47124	96918	9771	9202	18973	69686	68328	138014
15 - 24	39864	38988	78852	8688	8229	16917	48182	46289	94471
7 - 14	27863	28128	55991	5139	4793	9932	32792	30921	63713
20 - 27	32638	32696	65334	6079	4868	9947	37817	37463	75280
28 - 34	27497	28239	55736	4668	4869	9537	32247	32298	64545
35 - 49	68687	69248	137935	8798	7828	16626	86386	87888	174274
50 - 64	48728	68698	117426	6841	6689	13530	62381	68169	130550
15 - 49	136989	138881	275870	21747	19911	41658	167718	168692	336410
15 +	289892	223679	513571	30826	29861	60687	248717	262830	511547
25 - 49	98316	99781	198097	16239	13882	28921	111664	113383	225047
>65	27283	34388	61671	3437	3671	7108	30848	37879	68727
Непозната возраст	84	136	199	14	28	40	78	181	239

Извор: Центар за јавно здравје – Скопје

Графикон бр. 1

Графикон бр. 2

Од 10-те општини на град Скопје, шест општини имаат позначително учество на етнички заедници (Табела бр. 2). Највисоко учество покажува општината Сарај, со етничка заедница која чини 92% од вкупното население на општината. Следува општина Шуто Оризари со 91%, општина Чаир со 69%, општина Бутел со 30% и општина Гази Баба со 21% учество на етничките заедници во нивното вкупно население (2).

Табела бр.2 Процентуално учество на населението според националната припадност во општините на Скопскиот регион за 2012 година

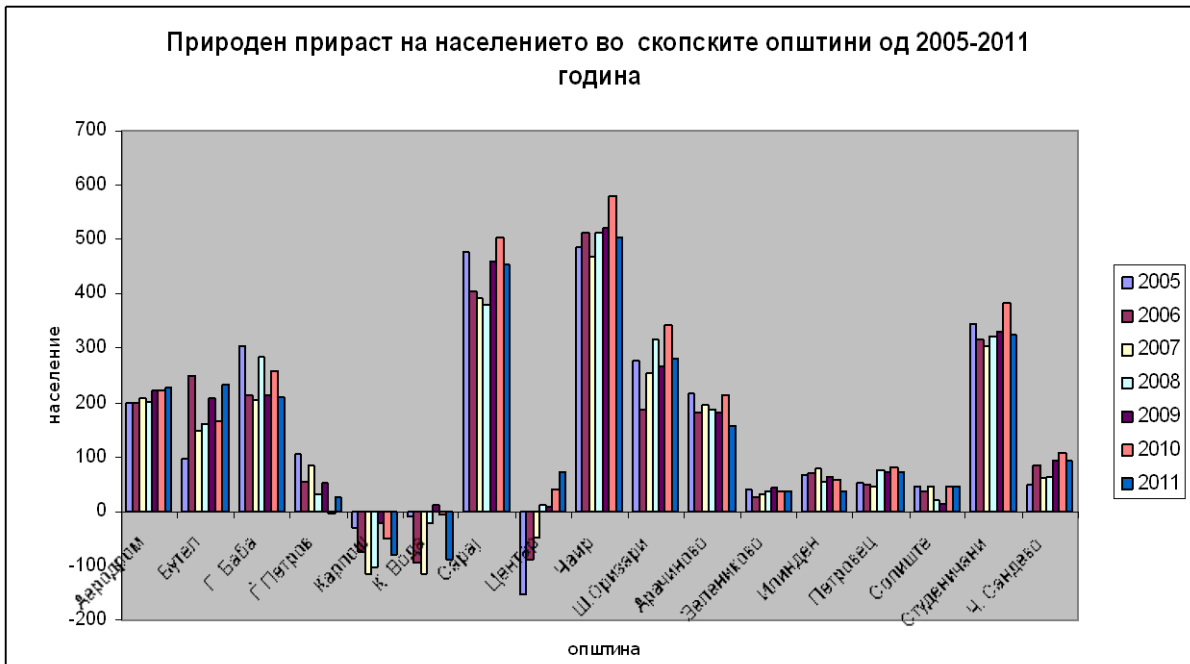
Општина	Вкупно	Македонци %	Албанци %	Турци %	Роми %	Власи %	Срби %	Бошњаци %	Останати %
Аеродром	75635	89,42	1,41	0,60	0,81	0,69	4,28	0,75	2,04
Бутел	37967	62,25	25,19	3,61	1,55	0,33	2,86	2,68	1,53
Гази Баба	76131	73,67	17,22	0,83	2,87	0,32	2,89	0,98	1,22
Ѓ.Петров	42072	85,16	3,84	0,88	3,00	0,26	4,16	1,17	1,53
Карпош	60446	88,51	3,27	0,57	1,03	0,68	3,66	0,16	2,12
Кисела Вода	60116	91,69	0,44	0,80	1,25	1,13	2,49	0,74	1,46
Сарај	39356	3,89	91,53	0,13	0,77	0,00	0,05	3,16	0,47
Центар	47715	85,39	3,23	1,08	2,14	1,01	4,49	0,24	2,42
Чаир	68028	24,13	57,00	6,95	4,76	0,12	0,96	4,55	1,53
Ш.Оризари	23122	6,53	30,32	0,25	60,60	0,00	0,31	0,80	1,19
Скопје - град	530588	66,70	20,50	1,70	4,60	0,50	2,80	1,50	1,70
Арачиново	13032	5,14	93,81	0,00	0,00	0,00	0,09	0,56	0,40
Зелениково	4626	61,86	29,58	0,02	2,26	0,02	1,10	4,69	0,47
Илинден	16694	87,83	2,21	0,11	2,69	0,00	5,74	0,00	1,42
Петровец	8853	51,44	22,86	0,91	1,62	0,00	5,03	17,47	0,67
Солиште	5940	60,18	34,34	4,30	0,00	0,07	0,57	0,00	0,54
Студеничани	20045	1,79	68,38	19,05	0,42	0,00	0,08	9,64	0,64
Чучер Сандево	9699	47,32	22,88	0,00	0,27	0,19	28,56	0,01	0,77
Скопски регион	609477	63,60	23,20	2,10	4,20	0,50	3,10	1,90	1,40

Извор: Центар за јавно здравје – Скопје

Уделот на постарата популација сè повеќе се зголемува како резултат на повеќе фактори кои влијаат на продолжувањето на човековиот живот поради унапредување на медицинската технологија и општите цивилизациски текови. Пропорцијата на стари лица се зголемува и поради намалување на контингентот на млади и опаѓањето на наталитетот. Просечната возраст на луѓето од Скопје е 36,5 години (младинци под 20 години се 26,3%, а над 65 години се 11,3%), индексот на стареење е 62,2 (3). Во изминатиот период, населението на Скопје особено се карактеризира со постепен процес на демографска транзиција, проследено со зголемување на падот на раѓања на ниво на критичните точки на природната регенерација на населението во пооделни општини и се поголемиот удел на стари лица, поради зголемување на просечното траење на животот (Графикон бр.3 и 4).

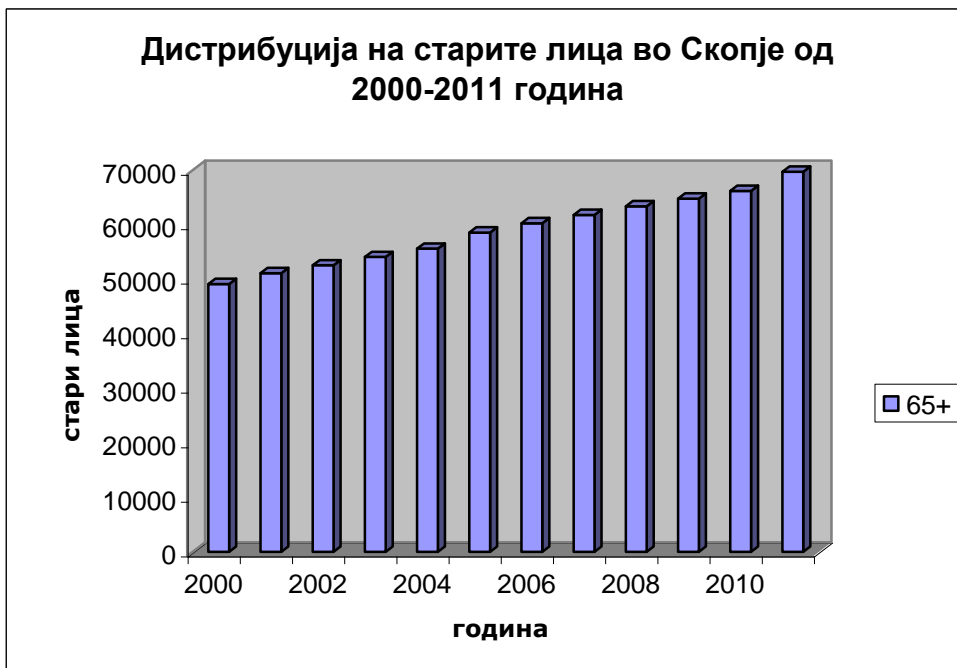

Графикон бр.3

Извор: Државен завод за стстистика

Графикон бр.4

Извор: Државен завод за стстистика

Во 2011 година во Скопскиот регион умреле вкупно 5205 лица и општата стапка на морталитет изнесувала 8.5/1000. Од неоплазми (C00-D48) вкупно умреле 1153 лица. Ова е 22% во структурата на вкупно умрените. Специфичната стапка на морталитет од малигни заболувања била 1.9/1000 и се наоѓа на втората позиција по болестите на циркулаторниот систем (4).

4.2 Утврдени заболувања во амбулантно-поликлиничката и болничката здравствена дејност

4.2.1 Утврдени заболувања во амбулантно-поликлиничката дејност

Малите деца од 0-6 години најмногу боледувале од респираторни болести или 65.4% од вкупно утврдениот морбидитет им припаѓа на овие заболувања и истите имаат специфична стапка на морбидитет од 2290/1000. Најчесто регистрирано заболување во оваа група на болести бил акутниот фарингит и тонзилит, а по него следат акутните горнореспираторни инфекции. Најчесто боледувале деца на возраст од 1-2 години и тоа почесто машките од девојчињата.

На второ место се наоѓаат симптоми, знаци и недоволно дефинирани состојби со учество од 5.7%, додека болестите на дигестивниот систем кои во вкупниот морбидитет учествувале со 5.0% се наоѓаат на трето место. На четврто место се наоѓаат болестите на кожата и поткожното ткиво од кои најзастапен е дерматитисот и егземот. Повредите и труењата се наоѓаат на петто место со учество од 1.5% во утврдениот морбидитет (Табела бр.3).

Исто како и кај нас и во Белград водечките причини за морбидитет во здравствената заштита на малите деца од 0-6 години се болестите на респираторниот систем со специфична стапка на морбидитет од 3801/1000 (5). На второ место кај нив се наоѓале заразните и паразитарните болести, додека на трето место биле симптоми, знаци и патолошки клинички и лабораториски наоди.

Споредено со другите земји од регионот кои имаат исти водечки причини за морбидитет кај оваа возрасна група на население за 2011 и 2012 година се Босна и Херцеговина и Хрватска. Кај нив, исто така, болестите на респираторниот систем се наоѓале на прво место во морбидитетот во оваа здравствена дејност, со учество од 55.4% и 35,1% во вкупно утврдените болести за Босна и Херцеговина и Хрватска соодветно (6,7).

Табела бр.3 Утврдени заболувања во дејноста здравствена заштита на деца од 0-6 години, во ординациите на Скопскиот регион за 2012 год.

Заболувања и состојби	Шифра по МКБ - 10	2012 година			
		Број	%	редослед	Мб на 1000
1	2	11	12	13	14
Вкупно (I - XIX)	A00 - T98	182563			3498,9
I Инфективни и паразитарни болести	A00-B99	5360	2,9	VIII	102,7
II Неоплазми	C00-D48	167	0,1	XVII	3,2
III Бол. на крвта и крвотвор. органи	D50-D89	5676	3,1	VI	108,8
IV Ендокр. бол. бол.на храната, метаболиз. и пром. на имунитетот	E00-E90	3094	1,7	IX	59,3
V Душевно пореметувања	F00-F99	707	0,4	XIV	13,6
VI Болести на нервниот систем	G00-G99	439	0,2	XV	8,4
VII Болести на окото и аднексите	H00-H59	5688	3,1	V	109,0
VIII Болести на увото и мастоидниот изр.	H60-H95	5596	3,1	VII	107,3
IX Болести на циркулаторниот систем	I00-I99	101	0,1	XVIII	1,9
X Болести на респираторниот систем	J00-J99	119472	65,4	I	2289,7
XI Болести на дигест. систем, на усна празнина, плувачни жлезди и вилица	K00-K93	9188	5,0	III	176,1
XII Болести на кожата и поткож. ткиво	L00-L99	8656	4,7	IV	165,9
XIII Болести на мускул.коск. сис.и свр. ткиво	M00-M99	1087	0,6	XIII	20,8
XIV Болести на уrogenитален систем	N00-N99	2607	1,4	XI	50,0
XVI Опред. сост. наст. во перинат. период	P00-P96	376	0,2	XVI	7,2
XVII Конгенитални аномалии	Q00-Q99	1178	0,6	XII	22,6
XVIII Симптоми знаци недов. дефин. сост.	R00-R99	10387	5,7	II	199,1
XIX Повреди и труења	S00-T98	2784	1,5	X	53,4

Извор: Центар за јавно здравје – Скопје

Кај училишните деца и младината на прво место се наоѓаат болестите на респираторниот систем со учество од 52.3% во вкупно утврдениот морбидитет. На второ место се наоѓаат симптоми, знаци и недоволно дефинирани состојби (7.1%) и заболувањата на кожата и поткожното ткиво кои во вкупно утврдените болести во оваа дејност учествуваат исто така со 7.1%. На трето место се наоѓаат болестите на дигестивниот систем со учество од 5.6%, додека на четврто место се повредите и труењата со 1.5% во вкупниот морбидитет на оваа популациона група (Табела бр.4).

Споредено со податоците за утврдениот морбидитет во оваа здравствена дејност за населението од Белград, постои совпаѓање со првите две водечки причини за морбидитет. И кај нив, на прво место се наоѓаат болестите на респираторниот систем со специфична стапка на морбидитет од 1236/1000, додека на второ место се симптоми, знаци, патолошки клинички и лабораториски наоди со стапка од 253/1000. Заразните и паразитарните болести кај нив се на трето место, повредите и труењата на четврто и болестите на кожата и поткожното ткиво на петто место.

Во Хрватска во оваа здравствена заштита на прво место за 2012 година се наоѓаат болестите на респираторен систем со учество од 41.0%, додека на второ место биле симптоми, знаци и недоволно дефинирани состојби со учество во структурата од 9.5%.

Табела бр.4 Утврдени заболувања во дејноста здравствена заштита на училишни деца и младина, во ординациите на Скопскиот регион за 2012 год.

Заболувања и состојби	Шифра по МКБ - 10	2012година			
		Број	%	редослед	Мб на 1000
1	2	11	12	13	14
Вкупно (I - XIX)	A00 - T98	155312	100,0		1438,6
I Инфективни и паразитарни болести	A00-B99	5727	3,7	VII	53,0
II Неоплазми	C00-D48	585	0,4	XVI	5,4
III Бол. на крвта и крвотвор. органи	D50-D89	2148	1,4	XII	19,9
IV Ендокр. бол. бол.на храната, метаболизм. и пром. на имунитетот	E00-E90	1323	0,9	XIV	12,3
V Душевно пореметувања	F00-F99	2308	1,5	XI	21,4
VI Болести на нервниот систем	G00-G99	1588	1,0	XIII	14,7
VII Болести на окото и аднексите	H00-H59	6666	4,3	VI	61,7
VIII Болести на увото и мастоидниот изр.	H60-H95	4301	2,8	X	39,8
IX Болести на циркулаторниот систем	I00-I99	998	0,6	XV	9,2
X Болести на респираторниот систем	J00-J99	81298	52,3	I	753,0
XI Болести на дигест. систем, на усна празнина, плувачни жлезди и вилица	K00-K93	8725	5,6	IV	80,8
XII Болести на кожата и поткож. ткиво	L00-L99	11045	7,1	II	102,3
XIII Болести на мускул.кост. сис.и свр. ткиво	M00-M99	4400	2,8	IX	40,8
XIV Болести на уrogenитален систем	N00-N99	4708	3,0	VIII	43,6
XV Болести на брем. породув. и леуство	O00-O99	27	0,0	XVIII	0,3
XVII Конгенитални аномалии	Q00-Q99	572	0,4	XVII	5,3
XVIII Симптоми знаци недов. дефин. сост.	R00-R99	11026	7,1	III	102,1
XIX Повреди и труења	S00-T98	7867	5,1	V	72,9

Извор: Центар за јавно здравје – Скопје

Во дејноста за општа медицина во текот на 2012 година, на прво место се наоѓаат болестите на циркулаторниот систем со учество од 24.5% во вкупно утврдениот морбидитет или истите имаат специфична стапка на морбидитет од 428.9 промили. На второ место се наоѓаат болестите на респираторниот систем со учество од 18.7% во вкупниот морбидитет. На трето место стојат болестите од групата на ендокрини, метаболички и нутритивни заболувања со учество од 8.7% во вкупно утврдените болести. Најчеста причина за посета кај лекар од оваа група на болести е шеќерната болест позастапена кај женската популација (Табела бр.5).

Споредено со податоците за општата стапка на морбидитет на популационата група население над 20 години од 1438 промили кои ги прикажува Градскиот завод за јавно здравје - Београд, имаме повисока општа стапка на морбидитет од 1752/1000. Болестите на респираторниот систем кај нив се наоѓаат на прво место со стапка од 274.1/1000, додека кај скопското население овој показател се наоѓа на второ место со специфична стапка од 327.1/1000. Кај нив болестите на циркулаторниот систем се наоѓаат на второ место, додека болестите на мускуло-скелетниот систем се на трето место со стапка од 142.2/1000. Есенцијалната хипертензија била најчеста поединечна дијагноза со

стапка од 157.8/1000, што упатува на тоа дека секој шести граѓанин на Белград постар од 20 години има ваков тип на оптоварување со болест.

Многу слична презентација на најчестите заболувања во дејноста за општа медицина постои и во Хрватска во текот на 2012 година, каде на прво место биле болестите на респираторниот систем со учество од 15% во структурата, додека болестите на циркулаторниот систем се наоѓале на второ место со учество од 12% во вкупно утврдениот морбидитет.

Во Федерацијата на Босна и Херцеговина во 2011 година на прво место биле болестите на циркулаторниот систем, поточно артериската хипертензија, додека на второ место биле болестите на респираторниот систем.

Табела бр. 5 Утврдени заболувања во дејноста за општа медицина, во ординациите на Скопскиот регион за 2012 год.

Заболувања и состојби	Шифра по МКБ - 10	2012година			
		Број	%	редослед	Мб на 1000
1	2	11	12	13	14
Вкупно (I - XIX)	A00 - T98	786691			1751,7
I Инфективни и паразитарни болести	A00-B99	10786	1,4	XV	24,0
II Неоплазми	C00-D48	13682	1,7	XIII	30,5
III Бол. на крвта и крвотвор. органи	D50-D89	10771	1,4	XVI	24,0
IV Ендокр. бол. бол.на храната, метаболиз. и пром. на имунитетот	E00-E90	69708	8,9	III	155,2
V Душевно пореметувања	F00-F99	43600	5,5	VII	97,1
VI Болести на нервниот систем	G00-G99	10887	1,4	XIV	24,2
VII Болести на окото и аднексите	H00-H59	32561	4,1	VIII	72,5
VIII Болести на увото и мастоидниот изр.	H60-H95	19197	2,4	XII	42,7
IX Болести на циркулаторниот систем	I00-I99	192636	24,5	I	428,9
X Болести на респираторниот систем	J00-J99	146902	18,7	II	327,1
XI Болести на дигест. систем, на усна празнина, плувачни жлезди и вилица	K00-K93	52305	6,6	V	116,5
XII Болести на кожата и поткож. ткиво	L00-L99	27153	3,5	IX	60,5
XIII Болести на мускул.коск. сис.и свр. ткиво	M00-M99	61239	7,8	IV	136,4
XIV Болести на урогенитален систем	N00-N99	47798	6,1	VI	106,4
XV Болести на брем. породув. и леунство	O00-O99	275	0,0	XVII	0,6
XVII Конгенитални аномалии	Q00-Q99	234	0,0	XVIII	0,5
XVIII Симптоми знаци недов. дефин. сост.	R00-R99	25537	3,2	X	56,9
XIX Повреди и труења	S00-T98	21420	2,7	XI	47,7

Извор: Центар за јавно здравје – Скопје

Во дејноста која се однесува на жените постари од 15 години најчесто застапени заболувања биле болестите на генито-уринарниот систем кои се застапени со 67.2% во вкупниот утврден морбидитет. На второ место се болестите на бременост, породување и пуерпериумот со застапеност од 16.1% или 69.7 промили специфична стапка на морбидитет и на третото место се наоѓаат одредени инфективни и паразитски болести (Табела бр.6).

Податоците за оваа популациона група на населението во Белград зборуваат дека, во текот на 2012 година општата стапка на морбидитет кај оваа група на население, односно жените постари од 15 години, изнесувала 211.5/1000. Исто како и кај нас и жените од Белград најповеќе боледувале од болести на генито-уринарниот систем со стапка од 171.5/1000. Бременост, раѓање и пуерпериум е на второ место, додека на трето место се наоѓаат туморите. Заразните и паразитарни болести се наоѓаат на четврто место со стапка од 8.5/1000. Петто место му припаѓа на болести на жлездите со внатрешно лачење, исхраната и метаболизмот. Разгледувано според поединечни заболувања на прво место биле пореметувањата на менструацијата за жените во генеративниот период, додека на второ место се наоѓале болестите на климактериум за жените постари од 49 години.

Исто така во текот на 2012 година во Хрватска, во дејноста здравствена заштита на жените на прво место биле болестите на генито-уринарниот систем со учество од 51.3% во вкупно утврдениот морбидитет.

Во Федерацијата на Босна и Херцеговина во текот на 2011 година најзастапени биле воспалителните болестите на вулвата и вагината, кандијазата и воспаленијата на мочниот меур.

Табела бр. 6 Утврдени заболувања во дејноста за здравствена заштита на жените, во ординациите на Скопскиот регион за 2012 година

Заболувања и состојби	Шифра по МКБ - 10	2012година			
		Број	%	редослед	Мб на 1000
1	2	11	12	13	14
Вкупно (I - XIX)	A00 - T98	68621			432,7
I Инфективни и паразитарни болести	A00-B99	5827	8,5	III	36,7
II Неоплазми	C00-D48	5373	7,8	IV	33,9
IX Болести на циркулаторниот систем	I00-I99	40	0,1	VII	0,3
XIV Болести на уrogenитален систем	N00-N99	46082	67,2	I	290,6
XV Болести на брем. породув. и леунство	O00-O99	11056	16,1	II	69,7
XVII Конгенитални аномалии	Q00-Q99	88	0,1	VI	0,6
XVIII Симптоми знаци недов. дефин. сост.	R00-R99	155	0,2	V	1,0
XIX Повреди и труења	S00-T98	0	0,0	VIII	0,0

Извор: Центар за јавно здравје – Скопје

Во стоматолошката здравствена заштита најчесто заболување кое било причина за посета кај стоматолог во текот на 2012 година, бил денталниот кариес со учество од 36.2% во вкупниот морбидитет и/или стапка на морбидитет од 152.0 промили. На второто место се наоѓаат болестите на пулпата и периапикалните ткива кои учествуваат со 23.1%. На трето место се наоѓаат акутниот и хроничен гингивит и периодонтозата (Табела бр.7).

Во стоматолошката здравствена заштита на белградското население вкупната стапка на морбидитет за 2012 година била 423.4 /1000 жители, за разлика од кај нас која изнесува 419.5 промили. Кај нив забниот кариес (K02) исто така бил на прво место од утврдените заболувања со учество од 42.4% во вкупниот морбидитет, т.е. стапка на морбидитет од 179.9 промили. Другите болести на забите и потпорните структури (K00-K01, K03-K08) биле на второ место и имале удел од 44.1%, односно 186.9 промили стапка на морбидитет. Другите болести на усната празнина, плунковните жлезди и вилиците (K09-K14), биле на трето место со стапка од 23.1 на 1000 жители и процентуално учество од 5.4% во вкупно утврдените заболувања. Во стоматолошката здравствена заштита во Белград за 2012 година биле извадени 142 217 заби, што било за 2023 повеќе отколку во 2011 година.

Во Хрватска, во текот на 2012 година, на прво место во оваа здравствена заштита биле забниот кариес, на второ место болестите на пулпата и периапикалните ткива и на трето место биле останати пореметувања на забите и потпорните структури со шифра на болест - K08.

Табела бр. 7 Утврдени заболувања во дејноста за стоматолошка здравствена заштита, во ординациите на Скопскиот регион за 2012 година.

1	Заболувања и состојби 2	Шифра по МКБ - 10 3	2012 година			
			Број 12	% 13	редослед 14	Мб на 1000 15
	Вкупно (1 - 25)	A00 - S09	255674	100,0		419,5
1	Малигна неоплазма на усна, на усната празнина и плунковите жлезди	C00 - C08	58	0,0	XVII	0,1
2	Заболувања во развојот и никнување на забите	K00	7483	2,9	VIII	12,3
3	Набиени или заглавени заби	K01	3727	1,5	X	6,1
4	Дентален кариес	K02	92652	36,2	I	152,0
5	Други болести на цврстите ткива на забите	K03	11350	4,4	VI	18,6
6	Болести на пулпата и периапикалните ткива	K04	59063	23,1	II	96,9
7	Акутен и хроничен гингивит и периодонтоза	K05.0,K05.1, K05.4-K05.6	25534	10,0	III	41,9
8	Акутен и хроничен периодонтит	K05.2,K05.3	13740	5,4	V	22,5
9	Други заболувања на гингивата и на беззабиот алвеоларен гребен	K06	3837	1,5	IX	6,3
10	Дентофацијални аномалии (вклучувајќи малоклузија)	K07	8043	3,1	VII	13,2
11	Други заболувања и состојба на забите и потпорните структури	K08	14463	5,7	IV	23,7
12	Цисти на оралната регија неклассифицирани на друго место	K09	2359	0,9	XIII	3,9
13	Други болести на вилиците	K10	2456	1,0	XII	4,0
14	Болести на плунковите жлезди	K11	2318	0,9	XV	3,8
15	Стоматит и сродни лезии	K12	3643	1,4	XI	6,0
16	Други болести на усната и на оралната мукоза	K13	2393	0,9	XIV	3,9
17	Болести на јазикот	K14	1519			2,5
18	Други заболувања на устата и усната празнина	A69,B00.1,B00.2, B37.0,L00-L01, L10-L13	110	0,0	XVII	0,2
19	Други конгенитални малформации на лицето и вратот	Q18.4,Q18.5, Q18.6,Q18.7	20	0,0	XVII	0,0
20	Расцепено непце	Q35	20	0,0	XVII	0,0
21	Расцепена усна	Q36	27	0,0	XVII	0,0
22	Расцепено непце и расцепена усна	Q37	6	0,0	XVII	0,0
23	Други конгенитални малформации на јазикот, устата и фаринксот	Q38	60	0,0	XVII	0,1
24	Фрактури на вилиците и забите	S02.4-S02.7	443	0,2	XVI	0,7
25	Други повреди	S00.5,S01.4,S01.5, S03.2,S03.4,S04, S07,S09	350	0,1	XVII	0,6

Извор: Центар за јавно здравје – Скопје

4.2.2 Утврдени заболувања во болничката здравствена заштита

Во болничката здравствена заштита на прво место од вкупниот број на хоспитализирани лица во текот на 2012 година со 17.4% се наоѓаат оние кои се лекувани поради малигни заболувања.

Болестите на циркулаторниот систем учествуваат со 14.3% во вкупните причини за прием во болница и се наоѓаат на второто место во вкупно утврдениот болнички морбидитет. После нив следат: болестите на респираторниот систем со 11,9%, болестите на генитоуринарниот систем, со 10.6% и болестите на дигестивниот систем со 8.3%.

Индексот на структура на болничкиот морбидитет во 2012 година во однос на 2011 година, за најчестите болести како причина за хоспитално лекување, покажува зголемување за неоплазмите, намалување на пропорцијата на респираторните заболувања и пораст на учеството на генитоуринарните заболувања во вкупниот морбидитет (Табела бр.8).

Во текот на 2012 година во Белград во болничката здравствена заштита, стационарно биле лекувани 264 974 лица, а остварени биле 2 714 529 болнички денови, или просечното траење на лекување по пациент изнесувало 10.3 денови. Покрај овој број, уште 27 783 пациенти биле хоспитализирани поради фактори кои влијаат на здравствената состојба и контакт со здравствените служби, од кои 14 602 биле здрави лица што придружувале болно лице, така да вкупниот број на лица кои останале во болница во текот на 2012 година изнесувал 292 757. Во однос на половата дистрибуција поголем број на жени биле болнички лекувани (54.8%) во однос на мажите (45.2%). Во однос на старосната структура на лекуваните лица, зголемен бил бројот на старите лица над 65 години кои биле хоспитализирани во Белград во текот на 2012 година. Најмногу биле застапени пациентите од возрасната група од 20-64 години (56.4%), потоа следувале старите лица над 65 години (27.4%) и децата од 0-19 години (16.2%). Најчеста причина за хоспитализација биле болестите на циркулаторниот систем со учество од 16.4% и туморите со учество од 16.3%., потоа следувале болестите на системот за варење 9.1% и болестите на генито-уринарниот систем со 7.4%. Во интернистичките одделенија биле лекувани 113 759 лица или 60.9% од вкупниот број на хоспитално лекувани болни, од кои 5326 или 4.7% имале смртен исход. Најголем број на умрени имало на геријатриските одделенија со болнички леталитет од 27.6% и на невролошките одделенија со 9.54%. На хируршките одделенија биле лекувани 164 396 лица, од кои 116 625 односно 70.9% биле оперирани, а 1559 односно 0.9% имале смртен исход. Просечната должина на предоперативното траење на лекување била 2.8 денови. Најдолга предоперативна должина на лекување имало на одделението за тораковаскуларна хирургија и ортопедија со 6.2 дена. Најсложени операции биле направени на одделението на кардиоваскуларна и неврохирургија. Од вкупниот број на лекувани пациенти 70.4% биле белградски осигуреници, со просечно траење на лекување од 9.8 денови по хоспитализиран пациент.

Во Хрватска, според бројот на испишани болни кои се лекувале во текот на 2012 година, на прво место се наоѓале болните од неоплазми кои во вкупната структура учествувале со 14.1%, додека на второ место се наоѓале болестите на циркулаторниот систем со учество од 13.9%. Во текот на 2012 година во Хрватска во болничката здравствена заштита се лекувале повеќе жени отколку мажи и тоа во однос 1.05:1. Во хоспиталното лекување на жените најзастапени биле хоспитализациите поради неоплазми и тоа најчесто ракот на дојка, потоа следуваат болестите на циркулаторниот систем и тоа есенцијалната или примарна хипертензија и на трето место се наоѓале болестите на генито-уринарниот систем. Кај мажите најзастапени биле болестите на циркулаторниот систем и тоа атријалната фибрилација, потоа следувале неоплазмите и тоа најчесто ракот на дебелото црево и на трето место се наоѓале болестите на дигестивниот систем и тоа најчесто ингвиналната хернија.

Табела бр.8 Заболувања – состојби на лекувани пациенти од Скопскиот регион во болничко-стационарната дејност за 2012 год.

Групи на болести	Лекувани болни		Остварени болнички денови		Просечно лекување во денови по еден случај
	Број	%	Број	%	
2	3	4	5	6	7
Вкупно	67025	100,0	566955	100,0	8,46
Одредени инфективни и параз. заб.	2229	3,3	22395	4,0	10,05
Неоплазми	11695	17,4	60423	10,7	5,17
Болести на крвта и крвотворните органи и забол. на имуниот механ.	630	0,9	5040	0,9	8,00
Ендокрини, нутритивни и метаболични болести	1942	2,9	14185	2,5	7,30
Душевно пореметувања и растројства во обносните	1860	2,8	113451	20,0	61,00
Заболувања на нервниот систем	1127	1,7	16013	2,8	14,21
Заболувања на окото и аднексите	1160	1,7	3271	0,6	2,82
Заболувања на увото и мастоидниот израсток	246	0,4	1897	0,3	7,71
Болести на циркулаторниот систем	9618	14,3	85780	15,1	8,92
Болести на респираторниот систем	7989	11,9	60050	10,6	7,52
Болести на дигестивниот систем	5598	8,4	33616	5,9	6,01
Болести на кожата и поткожното ткиво систем	1368	2,0	8490	1,5	6,21
Заболувања на мускулоскелетниот систем и сврзното ткиво	3381	5,0	42032	7,4	12,43
Болести на генитоуринарниот систем	7125	10,6	34479	6,1	4,84
Бременост, породување и пуерпериум	2007	3,0	4753	0,8	2,37
Одредени состојби што настануваат во перинаталниот период	381	0,6	3728	0,7	9,78
Конгенитални малформации	716	1,1	3740	0,7	5,22
Симптоми, знаци и ненормални клинички и лабораториски наоди	1039	1,6	6015	1,1	5,79
Повреди и труења	4390	6,5	31792	5,6	7,24
Фактори што влијаат на здравствената состојба и контакт со здравствени служби	2524	3,8	15805	2,8	6,26

Извор: Центар за јавно здравје – Скопје

5. Заклучоци и предлог мерки

5.1 Заклучоци

1. Населението во Скопскиот регион е во процес на демографска транзиција односно демографско стареење и тоа поради постојаното опаѓање на стапките на наталитет кои во одредени општини имаат и негативна вредност и зголемено учество на старото население над 65 години, со 11, 3% во вкупното население.
2. Со анализа на утврдениот морбидитет во примарната здравствена заштита во текот на 2012 година, кај населението генерално се регистрираат болестите на репираторниот и циркулаторниот систем.
3. Во болничката здравствена заштита доминираат малигните болести и болестите на циркулаторниот систем како причини за лекување во болница. Високото рангирање на овие болести во морбидитетот и морталитетот на населението од Скопскиот регион, укажува на сериозноста на овој здравствен проблем, кој очекуваме и понатаму да остане еден од приоритетните јавно-здравствени проблеми на Скопскиот регион во наредниот период.

5.2 Предлог мерки

- Донесување и усвојување на популациона политика со интерсекторски пристап за разрешување на проблемите во врска со негативните појави кај виталните демографски индикатори на населението од Скопскиот регион;
- Предлагаме континуирано и детално следење на здравствената состојба и ризик факторите со организирање и имплементација на периодични популациски истражувања за заразните и незаразните заболувања и изготвување на програми за нивно намалување;
- Развивање на програми за скрининг на одделни хронични незаразни заболувања;
- Развивање на програми за сеопфатна грижа на старите лица;
- Превземање на активности за ревизија и реформа на здравствениот-информативен систем со хармонизација и имплементација на Европската легислатива и регулатива како и воведување на стандардизирани стапки при анализа на здравствените индикатори.
- Одржување на континуираната соработката со здравствените установи за постојано подобрување на квалитетот на податоците и известувањето, воопшто.
- Постојано подобрување на соработката со Државната здравствена и санитарна инспекција во смисла на исполнување на обврските на здравствените установи во кои се генерираат податоците, што произлегува од постоечката законска регулатива.

Литература

1. Treena A. Chomiik, *Key elements and Actions That Define A Population Health Approach; Health Canada, Population and Public Health Branch, Strategic Policy Directorate, July 2001*
2. Прашалник за Центар за јавно здравје, Одделение за социјална медицина, за проценка на можностите за исполнување на меѓународни критериуми за вклучување на градот Скопје во мрежата на Здрави Градови; ЦЈЗ -Скопје, февруари 2013 година, Скопје
3. Анализа на здравствената состојба и здравствената заштита на населението од Скопскиот регион според одбрани индикатори за 2012 година. ЦЈЗ – Скопје, Одделение за социјална медицина, септември 2013 година, Скопје
4. Анализа за состојбата со малигните заболувања на територијата на Центарот за јавно здравје – Скопје; ЦЈЗ-Скопје, Одделение за социјална медицина, јуни, 2013 година
5. Статистички приказ здравствене делатности у Београду за 2012 године; Градски завод за јавно здравје, Београд 2013 година
6. ZDRAVSTVENO STANJE STANOVNIŠTVA I ZDRAVSTVENA ZAŠTITA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE 2011. godina ,Sarajevo, srpnja 2012. godine
7. HRVATSKI ZDRAVSTVENO-STATISTIČKI LJETOPIS ZA 2012. GODINU , Publisher, Zagreb, 2013 godina